

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

ואמר ענה צדק כחי וגו' ע"פ מה שאמר א' שמחנו כימות עניתנו וגו' ודרשו פ' חלק ב' שהיה מצדק שיהי ימות ושנות המשיח שנות ג' עניתנו ורצונו רעה שהם ימי הגלות ועל זה התפלל שלח די לו צדק ועל זה אמר ענה צדק כחי קצר ימי אומר אלי אל תעלני מזה וגו' צהליכתי לגלות וקצתי שם ימי צלות ואל תעלני צהליכתי לירושלים צהלי ימי שלח יהיו רק כשנות רצונו רעה אצל הנני מצדק צדק דורים שנאמרו צימי משיח שנאמר ד' ייראהך עם שמש ולפני ירח דור דורים לא יהיו דורות שלי שהם קצרים צהלי אצל יהיו כפי שנותך שאין להם קץ ותכלית. ואמר ד' לפני הארץ יקדת וגו' כי כן ראוי שיהיה גילוי שכינתך על הארץ שהרי הארץ מוקדמת צהליכתי כי לפני הארץ יקדת ואחר כך השמים כמה שנאמר ו' ציוס צרוח ה' אלהים ארץ ושמים כמפורש פרק אין דורשין ו' ודקדק לומר לגבי שמים ומעשה ידך שמים כי אינה חשובה צהליכתי כמו הארץ שהוא יסוד פשוט כמו שאמר יקדת אצל השמים נבראו מאש וממים כמה שאמרו שם שמים אש ומים ואמר שאנו מצדקים להיות חי' כשנותך קיימים לעולם גם שהמה ארץ ושמים יאצדו מאלף שנה ט' ואח"כ תחליפם לחדש אותן וע"פ שאמרו פרק חלק ו' דייקים שעמיד הקצ"ה להחיותן אינן חוזרין לעפרן שנאמר יא' והיה הגשם זבין קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים וגו' מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימים ואם תאמר אותן אלף שנה שהקצ"ה מחדש עולמו מה יעשו הצדיקים הקצ"ה עושה להם כנפיים כו' שנאמר יב' ע"כ לא יראה צהמיר ארץ וגו' וז"ל גם כי המנה יאצדו ותחליפם חדשים אחר אלף שנים הצדיקים הם קיימים לעולם כי אמה הוא ושנותך וגו' אמה לשון נוכח והוא לשון נסתר אצל ר"ל אמה והוא הצדיק צדק קדוש יקראו וכיון דשנותך לא יתמו גם שנות הצדיקים לא יתמו אצל בני עבדיך ישכנו וגו' דהיינו שיהיו שטין על פני המים יג' ומסיים וזרעם לפניך יכון ע"פ מ"ש פ"ק דעבודה זרה יד' אמר ריש לקיש צדו ומחזיק טובה לצדיקינו שאלמלא לא חטאו הם כאלו לא צדו לעולם שאם הם חיים לעולם לא היינו חשבים כלום וע"ז אמר דלעו"ב לא יהיה כן דגם אם הצדיקים חיים לעולם הנה גם צדיקם ישכנו יהיה להם מקום שכונה חשובה וגם זרעם של צדיקים אח"כ לפניך ית' צ"ה יכון להם עולמות כמ"ש טו' שיהיה לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות וק"ל:

דף טו ע"ב גמרא רחמי אבולא ע"מא ואחר כך מתחיל פסקא וכו' אחד
 ואחד נוטף ונותן בראשו נשיא כו'. כל"ל טו': תוס' בד"ה ואפי' בקמייתא כ"מור ואפי"ו בג' תעניות בו' לרחוב של עיר ואומר כ"ד ברכות בו' ורמינהו בו'. כל"ל: בא"ד וקשה דהא בו' הא לענין כ"ד זה וזה שוין בו' עב"ז. לא קאי התם הכי צמקנא י"ז מיהו למאי דבעי למימר התם מעיקרא דצין צראשנות וצין צאמלעיות היו אומרים כ"ד ברכות תקשי לכו מציימת להכא דקמני דמתפללין כדרך שמתפללין כל השנה וק"ל י"ח:

ח"א דף טו ע"ב בגדולא מתחילין מן הגדול בו' מפורש צפ' הרוחה יט':
דף טו ע"א בפרש"י בד"ה למתבייש מאחרים דאיכא עגמת נפש טפי בו' עב"ז. כן הוא צמקנא צפ' רש"י שלפנינו [א] והוא מגומגם לכאורה דאם הוא עגמת נפש טפי שאר בני אדם ללא חשיבי למה לא יתביישו גם כן צמחית אחרים ב' ולשון הר"ן מדוקדק צוה שכתב דאיכא עגמת נפש פורתא כ"א כו' אצל סוף דבריו אינן מתישבין שכתב דשאר בני אדם סגי להו צמחית עממן דה"ל למימר ובעי צמחית עממן כ"ב וז"ע: בפרש"י בד"ה דהוגרות בו' ולמה מתכסין בשקין שהיו חוגרות שקין כדתניא בירושלמי כו'. ובד"ה איכא דאמרי בו'. ל"ל חד אמר הר שיצא הוראה בו': בפרש"י בד"ה אדם של צורה בו' דבריו להמריך את הא"ב עב"ז. כל"ל: תוס' בד"ה במקום תפילין פי' לתת האפר בו' עב"ז. ובד"ה הר שיצאה בו' ה' יראה והעיר היה נקרא כבר שלם בו' עב"ז. כל"ל:

ח"א דף טו ע"א פאר תחת אפר בו'. חושבניה דין כחושבניה דין והתפילין הם כתר תורה כמ"ש בקידושין פרק האומר כג' וכאלו כ"ד נפלה עטרת ראשנו

קרני ראם [א] נ"ב אינו מכין דרש"י ביאר להדיא דשאר בני אדם א"צ לע"נ כזה משא"כ הוא דחשיב יש לו תלות בו יותר החטא ומש"ה צריך להתבייש מאחרים:

הגהות והערות

א [תהלים צ, טו. ב] סנהדרין דף צט ע"א. ג נדצ"ל "כשנות". ד תהלים עב, ה. ה תהלים קב, כו. ון בראשית ב, ד ושם ביום "עשות" ה'. ז חגיגה דף יב ע"א. ח נדצ"ל "חיים" כשנותך "הקיימים" לעולם. ט ע"י סנהדרין דף צו ע"א וחד חרוב. ין סנהדרין דף צב ע"א. יא ישעיה ד, ג. יב תהלים מו, ג. יג סנהדרין דף צב רע"ב. יד דף ה ע"א. טו סנהדרין דף קי ע"א. טז וכו"ה בגליון הגמ'. יז דמסקינן התם דף יד ע"א דבראשונות ואמצעות ליכא כ"ד ברכות. יח וכו"פ הב"ח באות ד. יט ברכות דף סא ע"א. כן ובגנזי יוסף כתב: "מבואר מדבריו שפירש דברי רש"י דמשום חשיבותם מביישים אותם בנתינת אחרים, ושאר בנ"א שאינם חשובים אין מביישים אותם בנתינת אחרים. אכן לענ"ד הפירוש דמשום חשיבותם מיחשב זה ביוש גדול להם כמה שמתביישים מאחרים אבל שאר בנ"א אין נחשב להם לבייש טפי ע"י אחרים מע"י עצמם ונתייבשה קושיית מהרש"א." ובבאה"מ מיישב דרוקא בנשיא ואב"ד שהם עצמם אין נותנים ע"ג אחרים כלל הר"ן ביוש גדול כמה שנותנים עליהם, אמנם אם כאו"א יתן בראש חברו אין זה ביוש טפי דכמו שנתנו עליו כן הוא נותן ע"ג אחרים. וע"ע קרן אורה וערוך השולחן תקעט ס"ב מש"כ בדעת רש"י בזה. כאן ובר"ן לפנינו נכתב בצידו "נ"א פשי". כבן וברש"י העיר שמסנהדרין דף מב ע"א מוכח להדיא כפירוש רש"י דמתבייש מאחרים איכא עגמת נפש טפי. ועיין עוד במצפה איתן מש"כ בזה. כגן קידושין דף סו ע"א ד"ה מעשה. כדן איכה ה, טז. כהן תהלים צא, טו. כזן כלומר לענין מה שמתפללין ברחוב דהוא מהאי טעמא גופא שיהא התיבה ג"כ גולה. ואולי צריך לגרוס ברבינו טעמא "דהכא" וכונתו להך דמוציאין התיבה גופא, דלקמן הוא טעם רק לענין מה שנותנים ע"י אפר. כזן כלומר היכן מצינו במשנה או באיזה ברייתא דצריכין להתכסות בשקין, ואפי' בירושלמי אינו מבואר כן להדיא. כחן דהקשו מצד המנהג שנהגו כן אע"פ שלא נתפרש להדיא. כטן כגון אצל יעקב אבינו (בראשית לו,

לקוטים מהגרי"א

ומחילה שחור וספק ללצן צחוק סגנו ויישם עשר פנים ים
לדקדק דרשני מפרט במחילה ספק לצן ואח"כ ופעם ופעם רש"י
על אחרון ראשון ועל ראשון אחרון ואמר הגאון סב"ל דסיים והספק
ללצן צחוק סגנו פי' שהסגנו פי' מקודם ואח"כ הספק ללצן
קשה ומלך דלוחא הסגנו פי' לצן קודם סגנו ליל דהספק קאי על
הסגנו הסגנו ספק הסגנו ללצן אצל קי דלוחא קאי ספק על הסגנו
שהסגנו הסגנו איש ללצן ולעולם קודם סגנו סגנו ללצן לכך כהנא
רש"י ויעוט עשר פנים וא"כ פי' לר"ך לכתוב וסגנו סגנו סגנו
ללצן ע"כ ליל דקאי על הסגנו וא"כ ליל דהסגנו היה במחילה:

במסכת עגילה ז' א' לכולם כהן לאיש חליפות שולוח ולצניעין
כהן חמש חליפות אפסר דבר סגנו עשר אותו לדיק יבסל

צו כ"י דלוחא רבא צו מחסי' אחר רב חמא צו גוריא אחר רב צבטיל פרי
קלעים מילת סמוקיק יעקב כ"י ירדו אצותיו לוחים א"י צניעין
צו יפה רוח רוחו לו סעתיד צו ללוח מוחו ס"ל א' מלפני סמלך
צמחטת לצושי מלכות לילע דהדרי קושיא לדוכחי דלעפ"כ סב"ל
קנאה צין האחים ותיכין דהא ים להקשות מ"י פריך הגוי דבר
סגנו עשר כ"י יבסל דילוחא חמש חליפות של צניעין פי' גרועי' מכל
האחים ופי' קוים צדמים סחליפות שולוח סכנון לאחד היו קוים
כחמש חליפות כ"י של צניעין ו"ל דכסיג פריך פסיר דלס פי'
גרועים וצדמים קוים פי' לעיני מ"י עשה יוסף זה ע"כ ססיו צדדי
חטוים כמו צדדים של אחיו לכך פריך סגנו דבר סגנו עשר כ"י
והשאל משרי פסיר רוח רוחו לו וא"כ לפי"ז יכול לומר דחמטת
צדדים של צניעין גרועות מכל אחיו וחליפות של אחיו היו קוים
צדמים כמו חמש חליפות של צניעין ומה שעשה יוסף כך משרי
דמוה. רוחו סעתיד צו ללוח כ"י:

גל"ה כבוד מלכותך כ"י מהרה דלית' צנוי דחגיגה פי' אין דורשין
ד' י"ג ע"כ כתיב עש כנפים עש כנפים ללוח וכתוב אחד

אומר כ"י וארבע כנפים ללוח כ"י ומשרי ליק כאן צנון סגנו
קיים כאן צנון שאין צה"מ קיים כצ"ו סכחמעטו כנפי סחיות פי'
ומי"הו אמועט אחר ר' חננאל אחר רב ארתן סאוועי' פירס צנון
כתיב הבא צנתי' יעוסף וקרא זה אל זה וכ"י וכת"י סחעיף כ"י
והוא כנפים האמלעים והפסוק צרוך עס כבוד מלכותו לעולם ועד
ים צהן עשה חיצות ופי' כתוב על סכנפים כסדר מלמעלה למטה
על כל כף חיצה אחת מולא על כנפים האמלעים סיה כת"י כבוד
מלכותו לכך אחר גלס כבוד מלכותך הוא פרי כנפים האמלעי' ויטלם
לבו אליהו ז"ל ומשיחו צוהרה צימיו אטן סלס:

בשנתכין אותו פיהם לו צנים עוזים או יתנדך צככים וסככה
נקיינה צו אטיעב תיכף לא חל עליו סעוצה רק סמוקוים ויתנדך
לאחר זמן וכן ח"ו להיפוך. ונתן ולא אחר כתיב דלס אומר כתיב
סיה ססצחיה להלסם קו"ל לילך צדך עו"ה הוא במחילה הנחמה
אצל סם צירכ לו דרך סרע אין לו חקס אף סם צירכ לו אטיכ
דרך סעו"ה לכך קלומר סכח"ו סתן והוא לשון הו"ה פי' סלומר
הקצ"ה סכל יומך עד סעלוס יומך ים לך צריה אפילו עד יום
סעריה ים לך חקנה סצרו"ה לו דרך סעו"ה וסם יאמר הלסם וסם
חקנה ים לי סם ס"י"י רכצ עד סנה ואטיכ אף סם אצרו"ה לי דרך
הצו"ה וסם אעשה עם העצירות סעצ"ה ואין לי חקנה לכך אחר
סכח"ו סיס ססצ"ה הוא כקטן סגילד רק סיעשה אח"כ ססצ"ה
וילך צדך סעו"ה מכלן ולסב"ל וסם יאמר וסם אעשה עם סילר סרע
כוי"כ צחנ"ל דבי אליהו סם עשה אדס עצירה לא ילעער על
סעצ"ה צלצד אלא ילעער ג"כ סעו"ה סעצ"ה עשה לילר סחח
צ"כ"ל לסחוח אותו סיעשה עצירות סרצה קלס לא עשה סעצ"ה
לא סיה לילר סחח כלל לסחוח אותו לכך אחר סכח"ו ס"י פי' א"י
סחיס עומך וסל סיר"ל מן סילר כחלומר סגמור"ל ילכו של אדס מחבבר
צכל יום כ"י וחקצ"ה עזרו סנלער רופה רשע ללדיק ומצקט לסחוחו
וה"י לא יעצבו צירו וסם יאמר הלסם למשל סם סחי קונה סחורה
עצ"הו והאוכר אומר לו סם ס"י"י לך כך וססמורה אעשה לך כך
ומלס לו סעוכר צכל מ"י סחגול"י יאמר סלוק"ה סצוד"ה ססמורה
לא סעו"ה סיה אף כאן ג"כ יאמר סוד"ה לא עו"ה סיה סדך ססקצ"ה
עלס אוח"כ צכל מ"י רל"ס לכך אחר הקצ"ה לסכ"ס סיה סוד"ה לסכ"ה
אין א"י וסכ"ה אטכס ולא אחר לכס סלכס מ"י ע"כ וס"ה צהכרה
וסם יאמר הלסם דוסו כס"י כל סעולס לדיקס אצל וסו סם א"י
אצרו"ה לי לצד דרך סעו"ה וסם א"י לכך אחר סכח"ו רלס צלסון
יחד ולא אחר רלס לשון רצ"ס פי' רלס לסכ"ך וסל סעג"ה על סעולס
סם סל לדיקס כ"י וסחור ספסוק כסדר רלס פי' רלס לעל"ך וסל
סעג"ה כלל על סעולס סם סל לדיקס או ח"י כ"י אכ"י א"י לא
אעו"ה אחר צ"ד סילר ונתן מומ"ד אף ס"י"י רשע צחלס יכ"ל לצרו"ה
עוד דרך סעו"ה וסם סלומר ססס"ס יכ"ה לך לכך אחר לסכ"ס
סלפכ"ס סו"ה ואין א"י וסכ"ה אטכס סיס אל סיר"ל מן סעצ"ה
סחי כקטן סגולד ד"י ומחוחו צפסוק לשון רצ"ס ג"כ צרי"ת של ג'
ססוק"ס רלס אכ"י כ"י סרי"ת עכ"ה א"י סככ"ה כ"י אלק מלח כ"י
וסקללס כ"י ו"י מוסקללס סו"ה אוח"ה רלס:

ב"י סזריע צפסוק וסער צנגע ספק לצן וכחנ רש"י ספק לצן

ה"י צד"ה חכמה

מצות עשה אחת והיא לצעוק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שלא תבא על הצבור:

וביאור מצוה זו בפרקים אלו:

מגיד משנה

פרק ראשון

מגיד משנה

תעניות. והקשו לזה ממה שאמרו פ"ק דתענית (דף י"ד), אלא שופרות דכ"ע לא פליגי דקרי לה המרעה. ומירץ הראב"ד ז"ל בפירושו שמקיעת החולצות הימה על סדר ברכות הנזכרות פרק רביעי אבל בשופרות הימה בשאר היום בשעה שהיו מחפליין. ולדברי רבינו שלא הזכיר שופר בגבולין כלל יש לי לומר דשופרות לאו דוקא אלא כלפי שאמרו המרעה צענו שהיא צפה הזכירו שופרות הרגילין בכל מקום ולפי שיש במקדש שופרות ועל בית המקדש הזכירו שופרות אבל בגבולין אין שם לעולם אלא חולצות. ומ"מ הממור כדברי הרשב"א ז"ל דבמקדש איכא מרחי חולצות ושופר וצבולין ליכא אלא חד מיניהו חולצות או שופר. וז"ש בדברי הגאונים מקיעה בשופר בתעניות לפי שבאי זה מהן שירצה רשאי ובלבד שלא יבא שניהם אלא במקדש עכ"ד: ואם היו במקדש וכו'. משנה וצרימא פרק ראשון ב"ד (ר"ה כ"ו):

ואין תוקעין וכו'. שם בגמ':
תעניות

א מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור. שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות. כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו: ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא צרה וזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם המו וגו'. וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם: אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרות. הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים. ותוסף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי. כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוסף לכם חמת אותו קרי: ד ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות בלבד. ואם היו במקדש מריעין בחצוצרות ובשופר. השופר מקצר והחצוצרות מאריכות. שמצות היום בחצוצרות. ואין תוקעין בחצוצרות אלא במקדש שנאמר

לחם משנה

(בתב המחבר ז"ל הלכות תעניות להרמב"ם ז"ל עיינתי בהם בכפר ליזארי ויען כי ספרי אין אתי וצריך אני לחפש בספרים בקצת ענינים כאשר נבא העיר בעזרת האל אציגם פה):

א מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור. שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות. כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו: ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא צרה וזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם המו וגו'. וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם: אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרות. הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים. ותוסף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי. כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוסף לכם חמת אותו קרי: ד ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות בלבד. ואם היו במקדש מריעין בחצוצרות ובשופר. השופר מקצר והחצוצרות מאריכות. שמצות היום בחצוצרות. ואין תוקעין בחצוצרות אלא במקדש שנאמר

הוא אחר. או אפשר לומר דכ"ע דמתניתין לא קאי אלא אמפולת ולא על דבר אבל בדבר אית ליה דליה ליה המרעה כלל לפירוש הרמב"ם ז"ל כצניבות ולפי מאי דפרישית אפילו בעיר עממה לית ליה לריע המרעה וכל זה דוחק. וא"ת אי הרמב"ם ז"ל מפרש דלא הודו לו דקאמר מתניתין לא קאי אלא אצניבות מנ"ל דבאי און זועקין ואין מתחננין בשבת שכן כתב בפ"ב מהלכות שבת. וי"ל דפסק כמתני' דלא הזכירה המרעה בשבת בדבר כלל משמע דליה ליה המרעה בשבת בדבר אפילו ביהא עממה:

ד ומריעין בחצוצרות בלבד. על מה שסמך הראב"ד ז"ל וישב הסוגיות דפ"ק דתעניות ודפרק ראשון ב"ד שמקיעת החולצות הימה על סדר הברכות אבל בשופרות הימה בשאר היום בשעה שהיו מחפליין. ק"ק לישנא דגמרא דאמר בחולצות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' דהיינו צבית המקדש צעין חולצות ושופר אבל לא בגבולין דמשמע מריהוט הלשון דבגבולין ליכא שופר כלל כדברי רבינו ז"ל דלילו להראב"ד ז"ל דריך לדחוק דלא איירי קרא אלא לענין סדר הברכות ולא משמע כן משפט הכתוב דככל גונא משמע דאמר קרא דבגבולין ליכא שופר. אבל על מה שכתב הרשב"א ז"ל קשה דכיון דבר"ה קאמר קרא שופר אמרינן שופר דוקא ולא אמרינן שופר או חולצות א"כ בתעניות נמי דאמר קרא חולצות כדכתיב והרעותם בחולצות ימלא חולצות דוקא וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה ומפני זה היא מצות יום התענית בחולצות לפי שהתענית אינו אלא על צרות הצבור וה' אמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחולצות וזכרתם א"כ הול"ל לחולצות דוקא. ומדברי הר"ן ז"ל בפי' הה"ל יש ללמוד מיריץ על קושיא זו שכתב שם ז"ל והיינו טעמא משום דכיון דאמר רחמנא דבשעת מלחמה מריעין ילפינן מינה נמי בכל צרה וצרה שלא תבא על הצבור דמריעין ומיהו כיון דבחולצות כתיבויפא דכלהו ישראל הוא דאשכחן כדכתיב והיה לך למקרא העדה ולמקטע את המתנות ותעניות דבגבולין לאו כתיבא דכל ישראל הוא ולהכי תוקעין ומריעין בשופר דר"ה ולא בחולצות ע"כ. ומכאן ילא לו להרא"א ז"ל שופר משום דלאו כתיבויפא דכל ישראל הוא ומיהו אי בעי בחולצות תוקע בה כמ"ש בצרייתא מקום שיש חולצות אין שופר כתב הר"ן ז"ל דלפי פירוש זה הו' שעת מלחמה ולא תעניות כדפירש"י ז"ל ורבינו ז"ל: ואם היו במקדש מריעין בחצוצרות וכו'. קשה למה לא הזכיר כאן רבינו ז"ל להשופר דריך שיהיה בשל פשוטין כדאמר רבי לוי בפי' ראשון ב"ד (דף כ"ו): דשל יובל ושל ר"ה הו' ככפופין ושל כל השנה ככפופין ופירש"י ז"ל (של כל השנה) של תעניות דהוא פסק כר' לוי בהלכות שופר א"כ למה לא הזכיר כאן דלריך שיהיה בשל פשוטין כרבי לוי כמו שהזכיר שם בר"ה דבעי כפוף ולא עוד אלא דמשמע מדברי רביש הלכות שופר כדכתב ה"ה ז"ל דר' לוי לעיכובא קאמר. ולפי זה הכא נמי לעיכובא

ובין

פרק א א מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות וכו'. (א"ה כתב ה"ה וראיתי לרבינו וכו' ויעין בדברי הרב המחבר בספר דרשותיו בדרך מלומד ח"א (דף ס'): ולב

מגדל עז
א"א ג מצות עשה עד קרי. מחלמו פרק סדר תעניות קמא (דף ט"ו). וסופו במדרשות והעיקר בספרי ומדברי סופרים: ד ומתחננים. פרק סדר תעניות מגין (דף כ"ב): ומריעין עד לפני המלך. בשמחתענים

הגהות מיימוניות
א [הסמ"ג לא מנה מצוה זו לזעוק ולהריע על כל צרה אלא לתקוע בחצוצרות על הקרבנות לבד, ובעשין דרבנן ג' לגבי פ' באב ובר ענין שאר תעניות]:

שלמה המלך אמר בקהלת ב' פסוק ט' אף חכמתי עמדה לי, ואמרו במד"ר שם, חכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי, והובא בהרמב"ם פ"ג מהל' ת"ת הי"ב, והדבר יפלא הלא כל דבר עיון ומחשבה, אינה נקנית אלא מתוך ישוב הדעת ומנוחה, וכבר אמרו שמעתא בעיא צלותא, וכן אמרו באבות במ"ח דברים התורה נקנית, ואחד מהם בישוב ופירש שם הרמב"ם בישוב הדעת ומה זה שאמר כאן חכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי, ועוד יותר כתב הרמב"ם בהל' ת"ת שם אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ואכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמו זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהל החכמים וכו', ולכאורה כ"ז הוא היפך מה שאמרו שהתורה נקנית רק מתוך ישוב הדעת ושמעתא בעיא צלותא.

אולם כן הדבר, דלא חכמת התורה כשאר החכמות, וסגולות קניית התורה אחרת היא מקניית שאר החכמות. ואם בשאר החכמות אופן קנייתן, הוא בדרך הטבע, ומי שמיגע בהן משיגן, אבל שונה היא לגמרי חכמת התורה, וה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, מתנה היא מאת ה' ואמרו בנדרים דנ"ה ובעירובין דנ"ד ממדבר מתנה, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה, ואמרו יגעת ומצאת, וכמו שביארו דבשכר היגיעה ממציא לו הקב"ה מציאה, שהלא אין נופל לשון מציאה על מה שבא להאדם ע"י יגיעה, אלא שהוא רק שכר היגיעה, שנותנין לו מתנה, וכבר משלו ע"ז משל נאה בנדה ד"ע על הפסוק כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו, מה נורא הדבר ומה יקר וערך להתורה כי היא ממש מפיו של הקב"ה כפירש"י שם, וצריך לזה חן וחסד מיוחד להפיק רצון מה' שיחננו מאתו דעה בינה והשכל וכמה לשונות של בקשה תקנו בברכת אהבה רבה, אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו, ותן בלבנו להבין ולהשכיל ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ועל בינתו אל ישען, ואין לו להאדם אך היגיעה והעמילות, ואם כי אין הקב"ה מקפח שכר כל דבר קטן כגדול, אבל אין ערך ושיעור למה שבא לו שלא ע"י צער ויגיעה ועמל, וע"ז נאמר נפש עמל עמלה לו, ולפום צערה אגרא.

אבל עיקר עבודת האדם בזה להתרומם מעל כל דבר המפריע ועל כל סיבה, ומתוך הצער ימציא לו האדם הרוחה, ושיהיה לו ישוב הדעת וצלותא, וזאת בא לו להאדם אחר ההתבוננות בגדלות החכמה ועמקותה שאין לה קץ ותכלית, וארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וימלא שמחה ואהבה לחכמה זו עד שלא ידע וירגיש שום מפריע, ואור תורה יחיהו וגדלות המצוה עלי, ועל מה יתאונן כי יקרה היא מפנינים ומפז, והפוך בה דכולה בה, ואורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד.

ובפרשת וילך פסוק י"ז ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא, הלא על כי אין אל-הי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ויש לדקדק שמתחיל ברעות רבות וצרות, ומסיים ברעות לבד, ולא אמר מצאוני הרעות והצרות האלה, וביארתי שלפי פשוטו רעות נקרא גוף הרעה, וצרות הוא מלשון צר ואונקלוס מתרגם ועקן, היינו שמעיק להאדם, שלפעמים נמצא האדם במצב כזה שצר לו והעולם חשוך בעדו, ונשבר רוחו בקרבו. חוץ מהיסורין שיש לו ע"י גוף הרעה, וזה בא לו להאדם ע"י חוסר האמונה ובטחון בה, ואין ה' בקרבו ואז הוא עשוק ורצוץ כל הימים, אבל מי שיראת ה' נגע בלבבו ומאמין בה' ובהשגחתו הפרטית, הצרות אינן צרות ואין מעיק לו ואין מציר לו, וכמו שאמר דוד המלך גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי, כי בכל ימצא מנוח ותנחומין, וקוי ה' יחליפו כח, ומשום כך אחרי שבא לו ההכרה לאמר על כי אין אל-הי בקרבי, בטלה ממילא הצרות, ורק הרעות הן רעות, ועל כן אמר ומצאוני הרעות האלה.

יהושע הוא עובר וכו' והגיע זמנו ואי אפשר להוסיף ימי לכן בן ק"ך שנה אנכי היום מלאו וכו' :

עש"ב יכולים להתפרש בפ' וילך משה וכו' בן מאה ועשרים וכו' על דרך שפירשנו פ' אלה הדברים :

ובזה אפשר לרמוז פ' פ' בראשית בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה ודרשו רז"ל בשגם גי' משה שחי ק"ך שנה. ואמרו רז"ל פ"ק דסוטה אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים לבו כבשר שנאמר יבא כל בשר להשתחות ופירש"י כבשר שהוא רך ולא כאבן שהוא קשה להשתחות אותם שהם בשר יבואו ויתפללו כי הם נשמעים אבל גסי הרוח לא יבואו עכ"ל הא למדת דבשר כינוי לעניו וז"ש בשגם הוא בשר אף דמשה רבינו הרמז בגימטריא בשגם והתיבה נדרשת כמשמעה אף שהוא בשר ר"ל עניו מיוחד בענוה מכל האדם ואליו יאתה ליקרא עניו לפי שדומה לשמש ואפ"ה היה עניו כמש"ל פ' חיי שרה ונכון להשתבח בענוה וז"ש הוא בשר כלומר הוא מיוחד בענוה. והיה ראוי גם לדעת ר"ע שיוזכה בשנים הקצובים לנספה בלא משפט בשביל דמעביר אמיליה עכו" והיו ימיו ק"ך שנה :

ב) הקהל את העם וכו' מצות הקהל היא שהמלך קורא כדתנן פ"ז דסוטה. ולא נמצא רמז בתורה ועמ"ש רש"י שם. והרב תי"ט כתב דכתיב תקרא וקאי ליהושע שהיה מלך. אך יש לגמגם קצת דכתיב במקום אשר יבחר ומשמע בבית המקדש ויהושע לא קרא בבית המקדש. ומדברי החינוך נראה שלא היה תלוי בבית המקדש. וראיתי בסמ"ג עשין ר"ל שכתב דדבר זה מהנביאים למדנו דכתיב ביאשיהו וישלח המלך ויקרא באזניהם את כל דברי הברית :

ג) ומצאוהו רעות רבות וצרות וכו' בספר **לב אריה** פירש משם גדול אחד שיש בקללות שבמשנה תורה אותיות תרע"ו כמנין רעות וכנגדן הזכיר כ"ו פעמים השם בקללות הנזכרות שגם כן עולה גי' תרע"ו למתק ולהפך הקללות וזהו כונת הכתוב רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' ר"ל רבות רעות צדיק זה משה רבינו ע"ה אמר כמנין רעות אבל מכלם

בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא. פירש"י לפי שה' אמר אלי לא תעבור. הרב כתנות אור האריך בפירוש דברי רש"י ותורף דבריו דדרשת היום מלאו ימי ושנותי שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום אל יום ומחדש לחדש הכא לא שייבא אלא לדעת רבנן פ' החולץ דזכה מוסיפין לו דמשמע לא אוכל לצאת ולבא לפי שה' אמר אלי לא תעבור ולולי הגזרה היה מוסיף כרבנן. וז"ש רש"י לפי קצת נסחאות היום מלאו וכו' וה' אמר אלי לפי וקאי על לא אוכל זהו תורף דבריו עש"ב וברוחב :

ואפשר לפרש הכל גם כדעת ר"ע שם פ' החולץ דסבר זכה משלימין לו לא זכה פוחתין לו במ"ש התיספות שהקשו לר"ע ממ"ש פ"ק דחגיגה דשני נספ' בלא משפט יהבו ליה לצורבא מרבנן דהוא מעביר אמיליה והרי דיש כאן תוספת שנים ותירצו התוספות דהנהו שני היו כבר קצובים בעולם ואין זה נקרא תוספת אלא שנים חדשים דעדיין לא נגזרו כלל. והנה משה רבינו עניו מאד ואף לרבי עקיבא היה אפשר להוסיף לו מאיזה שנים של נספה בלא משפט אלא שגזר עליו לא תעבור יז"ש בן ק"ך שנה אנכי היום היום מלאו ימי ושנותי לא איכל עוד לצאת ולבא וכי תיבא פשיטא ומאי למימרא ודאי דזכה משלימין לו ותוספת ליכא אף אם זכה וזה דבר פשוט כיון שמלאו ימיו ושנותיו לא יוכל צאת ובא. לז"א וה' אמר אל"י דייקא שאני מעביר על מדותי לא תעבור ואם לאו הייתי זוכה בשנים שכבר נגזרו והיו נספים בלא משפט והיינו אליבא דכ"ע ובוה נתרצו קושיות הרא"ם ומהרש"א שהביא שם הרב כתנות אור. ואפ' לסיים הכתוב במ"ש בס' אהבת יהונתן פ' חיי שרה בטעם משז"ל הרבנות מקברת בעליה דאי אפשר להוסיף ימיו כיון דבא זמן המושל אחריו ואין מלכות נוגעת בחבירתה עכ"ד ולפי דרך האמור בכתוב הזה שאלמלא הגזרה היה מוסיף ימיו לזה סיים

מצאוני הרעות האלה שאם הייתי מתפלל הכי
 אזכרות היו מגינות לבטל הקללות כנזכרות:
 ויתישב בזה מ"ש הרב כתנות אור שתקנו
 ק' ברכות לבטל ק' קלות וגם אני
 בעניויותי כתבתי כן לעיל שהברכות מגינות לבטל
 הקללות ולהצילם מגהנם ע"ש ציצים ופרחים
 לתורה ועתה אפשר לומר כי יען בקללות כתוב
 כ"ו פעמים שם המיוחד למתק ולהפך הקללות
 תקנו מאה ברכות שיוכיר השם המיוחד כי בזה
 ינצל מהק' קללות. ואפשר כי מאה ברכות עם
 ב' כוללים לשתי התיבות גימטריא תרע"ו שבמאה
 ברכות ינצל מהקללות שבהם תרע"ו אותיות
 ולעומת קללות יהיו ברכות:

ומן האמור אפשר לרמוז בתהלים מו' מ' כי
 אפפו עלי רעות עד אין מספר ובו' רצה
 ה' להצילני ה' לעזרתי חושה. הכונה שהגם
 שבקללות יש מספר צ"ח כתיב גם כל חלי וכל
 מכה וכו' ולכך יש תרע"ו אותיות שהוא רעו"ת
 לומר שמלבד אלה יבואו רעות וז"ש אפפו עלי
 רעו"ת שהם הקללות שיש בהם תרע"ו אותיות.
 ולא עוד אלא כי עתה היו עד אין מספר כי הכל
 רמוז בקללות תרע"ו אותיות שהוא רעות. רצה
 ה' שכתוב בקללות כ"ו היות גימטריא תרע"ו
 להגין וא"כ אני מתפלל רצה להצילני ה'. וכ"ו
 היות עם הכולל גי' עזרת ששמו הגדול עוזר
 להציל וז"ש ה' לעזרתי חושה. וזה רמוז הבה
 לנו עזר"ת מצד שהקללות שהם תרע"ו יהפכו
 עזרת בכח שמו וזהו עזרת מצד במקום רעות
 יהיה עזרת וז"ש לולי ה' עזרת"ה לי וכו'.
 ואעיקרא יש לרמוז שלכך יש בקללות תרע"ו
 אותיות לומר דאם יש אחדות ביניהם זה הכולל
 אחד מצטרף עה תרע"ו ונעשה עזר"ת להגין
 עליהם. וגם רמוז דשמו הגדול שהוא גימטריא
 תרע"ו הוא עזרת ישראל:

ואפשר לרמוז עוד בקראין על משחיתים
 הנבראים מז"ל וקרי אשר הן היו
 בעוכרי להטרידו ולשבר כליו ולהצר לבו כמ"ש
 חכמי המדע וז"ש ועזבני והפר בריתי אשר
 כרתי אתו דייקא שהרבה חלליו בז"ל וכיוצא וזרה

יצילנו ה' כנגדן אמר כ"ו פעמים ה' ובוז פירש
 הרב לב אריה מ"ש על כי אין אלהי בקרבי
 שנשתלק שם ה' שמהפך הקללות על כן באו
 הקללות תרע"ו כמנין רעו"ת ורפת"ח. אך מה
 שפירש שם בזה פ' בראשית וירא ה' כי רבות
 רעות האדם ר"ל תרע"ו קללות והאריך בזה.
 אין הפסוק כן רק רבה רעת האדם:

ואפשר לומר רמוז בפ' רבות רעות צדיק הנו'
 קצת בסגנון אחר במ"ש בס' דרוש
 שמואל פרש' נצבים דאיתא כ"ו שמות שבתפלת
 י"ח להגן מכ"ו שמות שבתוכחות ובוז פירש
 מאז"ל שהיו ישראל מתיראים מהתוכחות לכך
 אמר אתם נצבים הכונה כשתעמדו בתפלת י"ח
 לפני ה' אלהיכם נצולים דכ"ו אזכרות שבתפלה
 להגן מהתוכחות עכ"ד ויש להרחיב הדברים
 דכ"ו אזכרות שבתפלה שהם גימטריא תרע"ו הם
 מגינים על הקללות שיש בהם תרע"ו אותיות ולכך
 כתיב בתוכחות כ"ו פעמים השם לרמוז שמי
 שיכוין בכ"ו אזכרות שבתפלה בצול מהקללות
 שכ"ו אזכרות גימטריא תרע"ו מגינים מהקללות
 שיש בהם תרע"ו אותיות ובוז אפ' לומר בפ'
 הנזכר בהמשך הכתובים צעקו וה' שמע ומכל
 צרותם הצילם קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי
 רוח יושיע רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'.
 הכונה צעקו וכו' שהתפללו לה' ומכל צרותם
 הצילם דכ"ו אזכרות שבתפלת י"ח שהתפללו
 מגינים. וזה דוקא כשמתפללים בהכנעה וכמשו"ל
 דאין תפלה נשמעת אא"כ משים עצמו כבשר
 וכיוצא וז"ש קרוב ה' לנשברי לב. רבות רעו"ת
 שהם אותיות שבקללות צדיק באות על הצדיק
 ומכלם יצילנו ה' שהזכיר בתפלה דכ"ו היות
 שבתפלה מצילים מהקללות:

ויש לרמוז זה גם בקראין בסגנון זה ומצאוהו
 רעות רבות שהם ק' תוכחות צ"ח הכתובות
 וגם כל חולי וכל מכה שהם שתיים צרות זו לזו
 כמ"ש הרב כתנות אור פרשת נצבים ע"ש שיש
 בכל תרע"ו אותיות כי השתים ג"כ רמוזות בפ'
 גם כל חולי וכו' ומצאוהו רעות רמוז לק' קללות
 שיש תרע"ו אותיות ואמר על כי אין אלהי בקרבי
 כלומר שלא התפלתי עבודה שבלב זו תפלה